

LES PINTADES A LES PARETS DE MANRESA

Vicenç Furió

Introducció

Tothom qui hagi viatjat pels països centroeuropeus haurà pogut comprovar la gran quantitat de cases que tenen les façanes pintades, principalment amb motius decoratius. És una tradició que s'ha mantingut des de l'Edat Medieval. Però el tipus de pintades a què ens referirem en aquest article té els seus antecedents directes en el segle actual. Ja a partir dels anys vint, les empreses tabacalares i de begudes alcohòliques dels Estats Units utilitzaven grans suports per fer publicitat dels seus productes. Ara bé, el veritable origen i consegüent expansió del muralisme modern encara és més recent, ja que s'emmarca a finals de la revolucionària dècada dels seixanta. Concretament, es considera un dels primers exemples el "Mur del respecte", realitzat el 1967 a Chicago per l'artista de color William Walker, ajudat per un grup de la seva ètnia. Des de llavors, l'actitud de recuperar i aprofitar determinades superfícies urbanes pintant-hi motius que al·ludeixin a reivindicacions polítiques, socials, o que obeeixin a una voluntat propagandística, commemorativa o simplement decorativa, ha tingut nombrosos seguidors. Façanes de col·legis, botigues, fàbriques, cases particulars o bé parets i tàpies oblidades en els barris de les ciutats, són pintades per artistes generalment anònims amb els quals sovint col·labora, en el projecte i realització de l'obra, tota una col·lectivitat.

Aquest tipus de muralisme, anomenat per alguns el "wall art", es caracteritza, sobretot, per ser un art públic i popular alhora. Públic perquè es realitza al carrer, en llocs visibles per a tothom, des del vianant fins al conductor que es dirigeix a la feina. No som, evidentment, davant d'un art que es reclou en museus, galeries o col·lec-

cions privades, i que hem de pagar per gaudir-lo. D'altra banda, també és públic perquè en moltes ocasions té el suport dels poders públics, especialment els ajuntaments. Popular ho és, sens dubte, perquè s'expressa en un llenguatge senzill, comprensible per a la majoria de gent. A més, gairebé sempre està realitzat pel poble, per una o diverses persones que no són artistes coneguts però que són portaveus d'un grup humà: els llogaters d'una casa, l'associació de veïns, els alumnes d'una escola, una comunitat ètnica, etc. Així doncs, l'accessibilitat d'un art col·lectiu s'enfronta a l'elitisme de l'artista genial.

Un altre aspecte que cal remarcar és el fet de ser un art efímer. Aquestes pintures, exposades al sol, la pluja i la contaminació, tot i fent servir colors molt resistents només duraran unes poques desenes d'anys. I això sense tenir en compte els edificis i les parets que seran demolides. Aquest caràcter efímer subratlla la seva modernitat i accentua el contrast amb l'obra d'art tradicional, lligada al concepte d'indestructibilitat.

Evidentment, hi ha edificis en els quals una sàvia articulació dels murs, juntament amb una adequada elecció dels materials, implica una intrínseca qualitat arquitectònica que fa innecessària i fins i tot perjudicial qualsevol addició pictòrica. Malgrat tot, també és cert que un nombre considerable de construccions presenten superfícies sense cap valor en si mateixes, i freqüentment brutes i deixades. Pintant-les s'anima l'entorn urbà i s'aporta alegria i imaginació a l'ambient deshumanitzat de moltes de les nostres ciutats. És possible que una excessiva proliferació d'aquest tipus de pintura arribés a cansar-nos. Però de moment, el que ens cansa i oprimeix és l'avorriment, la incomunicació, la falta d'idees, de sorpreses, d'il·lusions.

Deixant de banda l'experiència mexicana -degut al seu caràcter oficial i per haver estat protagonitzada per artistes reconeguts-, els països en els quals més s'ha desenvolupat la pintura mural comunitària són els Estats Units, França i Gran Bretanya. A Espanya existeixen un parell de realitzacions notables però, per desgràcia, aïllades. Es tracta de la fàbrica de Parets del Vallès, a prop de Barcelona, i d'un hotel a Ciutat de Mallorca, tots dos edificis pintats per Eduardo Arranz Bravo i Rafael Bartolozzi. Recentment, l'Ajuntament de Madrid ha tingut la iniciativa de decorar amb sis murals la plaça de Puerta Cerrada, la qual cosa representa el primer pas d'un ambiciós projecte.

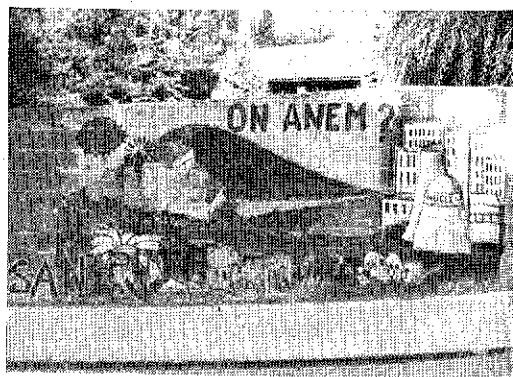
Els exemples locals

I passem a Manresa. No es tracta aquí de fer un estudi de totes i cadascuna de les pintades que hi ha a les parets de la nostra ciutat. Entre altres coses perquè tot i que he intentat localitzar i fotografiar totes les que he pogut, possiblement algunes m'han passat per alt. A més, la majoria són exemples molt modestos que no val la pena analitzar aïlladament. El meu propòsit, doncs, tan sols és oferir el material que he recollit, i a partir d'aquest donar una visió general, tot comentant alguns aspectes que poden ser la base de consideracions estètiques i sociològiques molt interessants.

Carrer de Barcelona/carrer del Poeta Mistral.

En total he trobat prop d'una trentena de llocs a la ciutat on hi ha pintades (1). En aquests llocs, a vegades hi ha un sol mural, però d'altres n'hi ha dos o tres, i fins i tot quan s'ha volgut decorar una paret dividida en molts compartiments s'hi han fet tants murals diferents com els espais que resten delimitats. Les superfícies pintades són gairebé sempre tàpies, petites parets que circumden terrenys sense edificar, i les tècniques utilitzades són diverses, encara que el denominador comú és la falta d'una preparació i d'uns materials adequats perquè les pintures resistixin millor el pas del temps. Les temàtiques van des dels comentaris o reivindicacions polítiques, passant per la propaganda electoral i la publicitat, per arribar a les que són simplement decoratives. Gairebé en tots els casos, però el contingut es canalitza a través de l'opció figurativa. Quant als autors, unes vegades es coneixen perquè han signat les pintures, de forma individual o col·lectiva (els partits polítics), i d'altres no, essent per tant anònims. Cronològicament, la major part estan realitzades en aquests últims quatre o cinc anys, degut, evidentment, al fet que la recent democratització del nostre país ha fet possible la importació d'aquestes formes d'expressió.

Carrer Sant Josep/carrer de Sùria.

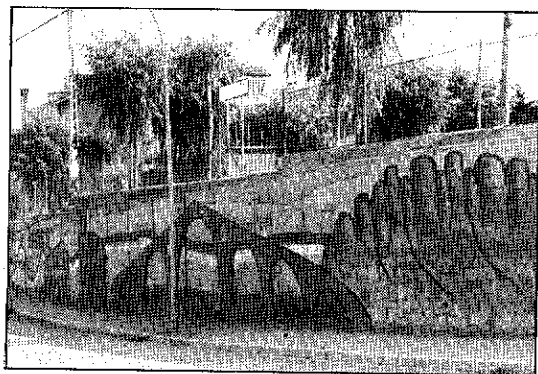

Carrer de Bilbao.

Per poder fer un comentari una mica més detallat classificaré les pintures en dos grups, segons la seva principal intencionalitat: les polítiques i les decoratives (2). Les primeres són aproximadament la meitat. Potser l'aspecte més interessant que cal destacar és que totes són fetes per partits d'esquerres. Els arguments més freqüents són, en aquest mateix ordre, la simple propaganda electoral sense cap crítica o reivindicació concreta, els manifestos contra l'OTAN i els de defensa ecològica. És característic d'aquestes pintades el fet que la majoria necessiten la paraula escrita per explicitar els seus respectius missatges. D'altra banda, la seva semiclandestinitat i el fet de tenir una efectivitat limitada temporalment en funció dels esdeveniments polítics i socials, són factors que les condicionen de manera important (3). Dins aquest grup, encara que diferenciant-les de les altres, crec que també s'hi podrien incloure les pintades publicitàries, com per exemple les del diari local Regió 7.

El segon tipus de pintades, les que tenen bàsicament una finalitat decorativa, les subdividiré en dos blocs: les realitzades per membres del Cercle Artístic de Manresa i les que estan fetes pels alumnes d'un col·legi o pels veïns d'un determinat barri, és a dir, en prin-

cipi per gent no reconeguda com a artistes. Les del Cercle Artístic estan repartides en tres punts de la ciutat (plaça de Sant Domènec, carrers de Bilbao i de Circumval·lació), i un dels seus trets fonamentals és el seu caràcter individualista, ja que cada artista s'ha limitat a pintar l'espai que se li ha donat segons el seu gust i estil personals. D'aquesta manera el conjunt guanya en varietat, però crec que també seria interessant que en alguna ocasió fessin un projecte en comú. Una altra qüestió que vull fer notar és que la pintura mural, per la seva pròpia naturalesa, ha d'estar realitzada amb uns materials, tècniques, i fins i tot tractar uns motius que permetin no tan sols la màxima durabilitat sinó també la màxima claredat expositiva. Ambdós aspectes els haurien de tenir més en compte els artistes de l'esmentat Cercle, sobretot l'últim, ja que si volen treballar amb el seu estil habitual, en el cas que es caracteritzi per tenir molts detalls, gradacions cromàtiques, etc., el conjunt de l'obra perd definició. Pintar una paret pública no és el mateix que pintar una tela per penjar al menjador.

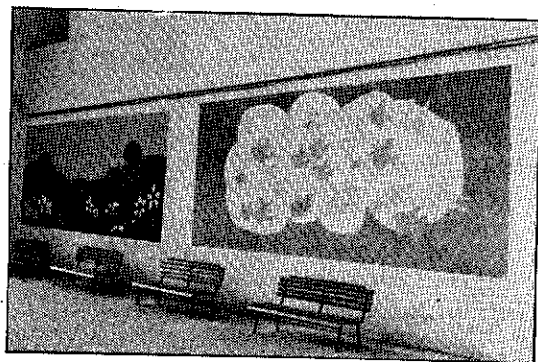
Col·legi Bages.

Finalment queden les pintades degudes a la iniciativa de les escoles i associacions de veïns. Aparentment són les més senzilles, però també les més alegres i espontànies. La majoria rea-

litzades per nens, presenten temàtiques infantils: paisatges, cases, flors, animals, trens, pallassos, etc. Aquests motius, juntament amb la utilització de colors vius i l'absència de convencionalismes pictòrics, fan que les seves composicions tinguin una extraordinària vitalitat. Un cas a part són els dos murals que hi ha a la façana lateral de l'edifici que hi ha a la carretera de Santpedor/carrer d'Enric Morera, fruit de la col·laboració entre els veïns del barri i un membre del Cercle Artístic. Al meu entendre, per la seva localització, argument i resolució plàstica, un dels millors exemples locals.

No voldria acabar sense tornar a repetir que aquest article només pretén ser una petita aproximació al tema de les pintures murals en general i de les que hi ha a Manresa en particular. Em donaria per satisfet si aconseguís que a partir d'ara quan el lector d'aquestes línies vagi pel carrer i es trobi una paret pintada li presti un xic més d'atenció. L'art no és només allò que hi ha dins de les galeries i els museus. L'art, si ens hi fixem, és per tot arreu.

Per a qui tingui ganes de fer un interessant recorregut per Manresa o per a qui vulgui fer un estudi més complet i sistemàtic de les nostres pintades, a continuació exposo una llista dels llocs on n'he trobat (4).

Carretera de Santpedor/carrer d'Enric Morera.

Polítics

- carrer d'Àngel Guimerà/passeig de Pere III.
- carrer de Barcelona/carrer del Poeta Mistral.
- carrer del Bruc/carrer Saclosa.
- carretera de Cardona/carrer de Francesc Moragas.
- baixada dels Drets.
- passeig de Pere III/carrer d'Àngel Guimerà.
- plaça de la Reforma/carrer d'Alfons XII.
- plaça de la Reforma/passeig del Riu.
- Via de Sant Ignasi.
- plaça de Sant Jordi.
- carrer de Sant Josep/carrer de Sùria.
- carretera de Santpedor/avinguda de les Bases de Manresa.
- plaça de l'11 de Setembre.
- carretera C-1411 de Manresa a Barcelona, km. 27.
- pont de ferro (carretera de Vic).

Decoratives

- col·legi Bages.
- plaça de Bages.
- carrer de Barcelona.
- carrer de Bilbao.
- carrer de la Caritat.
- carrer de Circumval·lació/carrer del Castell.
- avinguda de Joncadella.
- parvulari Liceo Infantil.
- carrer de Núria/carrer del Cadí.
- institut Pius Font i Quer.
- col·legi Renaixença.
- plaça de Sant Domènec.
- carretera de Santpedor/carrer d'Enric Morera.
- carretera de Vic/carrer de l'Alcalde Montardit.

NOTES

- (1) He exclòs el graffiti, és a dir, paraules i frases de contingut divers sovint realitzades amb "spray", i només he tingut en compte les pintades que representen motius figuratius o abstractes i que tenen un bon estat de conservació. D'altra banda, haig d'assenyalar que quan aquesta revista surti al carrer, serem en plena campanya electoral. Per tant, és possible que es facin noves pintades que, lògicament, aquest article no pot recollir.
- (2) Ja sé que la distinció entre polítiques i decoratives és discutible. Malgrat tot, crec que aquesta classificació serà orientativa.
- (3) Semiclandestinitat perquè normalment per fer aquest tipus de pintades no s'ha demanat cap permís a l'Ajuntament, que, malgrat tot, tampoc no les ha prohibides. En qualsevol cas, per part de l'Ajuntament no existeixen uns criteris definits en aquest sentit. Respecte a l'efectivitat temporal, és lògic que passat el moment i la situació que les va provocar perdin actualitat. Tot això fa que, en general, els seus autors no es preocupin massa ni de les seves qualitats estètiques ni de la seva durabilitat.
- (4) He elaborat aquesta llista segons els criteris esmentats a la nota 1 i seguint la nova denominació dels carrers. D'altra banda, per facilitar la localització, quan ho he cregut convenient i ha estat possible he indicat amb aquest signe (/) que la pintada en qüestió és pròxima a la cantonada o intersecció dels dos carrers.